

Föstudaginn 5. september 1997.

Nr. 336/1997. **Gunnar Aðalsteinsson**

(sjálfur)

gegn

Valdísí Einarsdóttur

(Helgi Birgisson hrl.)

Kærumál. Fjárnám. Aðfararbeiðni. Gjafsókn.

Dómur Hæstaréttar.

Mál þetta dæma hæstaréttardómararnir Garðar Gíslason, Gunnlaugur Claessen og Markús Sigurbjörnsson.

Sóknaraðili skaut málinu til Hæstaréttar með kæru 24. júlí 1997, sem barst réttinum ásamt kærumálgögnum 19. ágúst sl. Kærður er úrskurður Héraðsdóms Reykjaness 11. júlí 1997, þar sem staðfest var gildi fjárnáms, sem sýslumaðurinn í Hafnarfirði gerði 7. mars 1997 hjá sóknaraðila samkvæmt kröfu varnaraðila. Kæruheimild er í 3. mgr. 95. gr. laga nr. 90/1989 um aðför, sbr. 102. gr. laga nr. 92/1991. Sóknaraðili krefst þess aðallega, að umræddu fjárnámi verði hrundið og varnaraðila gert að greiða sér málskostnað í héraði og kærumálskostnað, til vara, að fjárnámið verði fellt úr gildi, en sér verði gert að greiða tvöfalt lágmarksmeðlag með barni málsaðila, Einari, frá 1. maí 1998 til 18 ára aldurs hans og málskostnaður í héraði og kærumálskostnaður falli niður, til þrautavara, að fjárnámið verði fellt niður, að því er varðar innheimtupóknun, að fjárhæð 47.893 krónur, og dráttarvexti að því marki, sem þeir eru reiknaðir af höfuðstól kröfu varnaraðila til 5. desember 1996.

Varnaraðili krefst staðfestingar hins kærða úrskurðar. Hún krefst þess og, að sóknaraðili verði dæmdur til að greiða málskostnað í héraði og kærumálskostnað, eins og málið væri ekki gjafsóknarmál, en henni var veitt gjafsókn fyrir héraðsdómi 24. júní 1997 og fyrir Hæstarétti 23. júlí sama árs.

Varnaraðili leitaði eftir fjárnáminu, sem deilt er um í málinu, með aðfararbeiðni 11. febrúar 1997 til fullnustu kröfu á hendur sóknaraðila um meðlag með fyrrnefndu barni þeirra samkvæmt úrskurði sýslumannsins í Hafnarfirði 14. júní 1996, en þeim úrskurði var skotið til dóms- og kirkjumálaráðuneytisins og hann staðfestur þar 5.

desember sama árs. Af beiðni varnaraðila verður ekki annað ráðið en hún hafi stutt heimild sína til að leita aðfarargerðar eingöngu við þennan úrskurð.

Lagastoð fyrir beiðni varnaraðila um aðfarargerð er í 5. tölulið 1. mgr. 1. gr. laga nr. 90/1989, þar sem kveðið er á um heimild til að gera aðför til fullnustu kröfum samkvæmt úrskurðum yfirvalda, sem eru aðfararhæfir samkvæmt fyrirmælum laga, en síðastgreindum áskilnaði þessa ákvæðis er hér fullnægt með fyrirmælum í 1. mgr. 24. gr. barnalaga nr. 20/1992. Samkvæmt 1. tölulið 1. mgr. 11. gr. laga nr. 90/1989 verður að beina til héraðsdóms beiðni um aðfarargerð, sem er studd við 5. tölulið 1. mgr. 1. gr. laganna, og afla þar áritunar á beiðnina um heimild til aðfarargerðarinnar samkvæmt 2. mgr. 12. gr. eða 2. mgr. 13. gr. eða úrskurðar sama efnis eftir ákvæðum 13. kafla laganna. Ekki verður leitað til sýslumanns um framkvæmd aðfarargerðar samkvæmt beiðni, sem er reist á þessum grunni, fyrir en hún hefur sætt slíkri meðferð fyrir dómi, sbr. 1. mgr. 16. gr. laga nr. 90/1989.

Eftir gögnum málsins beindi varnaraðili ekki beiðni sinni um aðför hjá sóknaraðila til héraðsdóms eftir framangreindum reglum, heldur til sýslumannsins í Hafnarfirði, sem gerði umbeðið fjárnám, án þess að gætt hafi verið þessa lögmælda undirbúnings gerðarinnar. Þegar af þessari ástæðu er slíkur galli á undirbúningi og framkvæmd gerðarinnar, að fella verður fjárnámið úr gildi.

Rétt þykir, að hvor aðili beri sinn kostnað af málinu í héraði og fyrir Hæstarétti. Um gjafsóknarkostnað varnaraðila fer samkvæmt því, sem í dómsorði segir, en við ákvörðun hans verður ekki komist hjá því að líta til þess atriðis, sem ræður niðurstöðu málsins.

Það athugast, að héraðsdómara hefur í úrskurði sínum láðst að mæla fyrir um gjafsóknarkostnað varnaraðila.

D ó m s o r ð:

Fellt er úr gildi fjárnám, sem sýslumaðurinn í Hafnarfirði gerði 7. mars 1997 hjá sóknaraðila, Gunnari Aðalsteinsyni, samkvæmt kröfu varnaraðila, Valdísar Einarsdóttur.

Málkostnaður í héraði og kærumálkostnaður fellur niður.

Gjafsóknarkostnaður varnaraðila í héraði og fyrir Hæsta-

rétti greiðist úr ríkissjóði, þar með talin þóknun lögmanns hennar vegna meðferðar málsins á báðum dómstigum, samtals 100.000 krónur.

Úrskurður Héraðsdóms Reykjaness 11. júlí 1997.

Ár 1997, föstudaginn 11. júlí, er á dómþingi Héraðsdóms Reykjaness, sem háð er í Dómhúsi Héraðsdóms Reykjavíkur við Lækjartorg af Jónasi Jóhannssyni, settum héraðsdómara, kveðinn upp úrskurður í málinu nr. Y-6/1997: Gunnar Aðalsteinsson gegn Valdísi Einarasdóttur, sem tekið var til úrskurðar 24. júní síðastliðinn að loknum munnlegum málflutningi.

I.

Sóknaraðili, Gunnar Aðalsteinsson, kt. 131149-2479, skaut málinu til Héraðsdóms Reykjaness með bréfi, dagsettu 28. mars 1997, sem barst héraðsdómi 3. apríl s. á. Hann krefst þess aðallega, að fellt verði úr gildi fjárnám í fasteign sinni að Hjallabraut 43, Hafnarfirði, íbúð 0101, 1. hæð til vinstri, sem fram fór hjá sýslumanninum í Hafnarfirði 7. mars 1997 í aðfararmálinu nr. 36/1997/00539 að kröfu varnaraðila, Valdísar Einarasdóttur, kt. 210150-2189, Hjallabraut 2, sama stað. Til vara er gerð sú krafa, að fjárnámið verði fellt niður að því leyti, sem það var gert til tryggingar á innheimtuþóknun, að fjárhæð 47.893 krónur, og dráttarvöxtum að því marki, sem þeir eru reiknaðir á höfuðstól kröfunnar til 5. desember 1996. Þá er krafist málskostnaðar að skaðlausu að mati dómsins.

Varnaraðili krefst þess, að synjað verði um kröfur sóknaraðila og að umrædd aðfarargerð sýslumannsins í Hafnarfirði verði staðfest. Þá er krafist málskostnaðar að skaðlausu að mati dómsins, eins og málið væri ekki gjaf-sóknarmál, að viðbættum 24,5% virðisaukaskatti á málskostnaðarfjárhæð.

Sóknaraðili málsins er skipaður héraðsdómari í Héraðsdómi Reykjaness. Hann og aðrir reglulegir héraðsdómarar þar viku því sæti í málinu. Með bréfi dómsmálaráðuneytis frá 25. apríl 1997 var hinn reglulegi héraðsdómari á Vestfjörðum settur héraðsdómari við Héraðsdóm Reykjaness til þess að fara með málið.

II.

Aðilar máls slitu samvistir í mars 1994 eftir áralangt hjónaband. Þau fengu skilnað að borði og sæng í ágúst 1994 og lögskilnað í nóvember 1995. Saman eiga aðilar börnin Margréti, fædda 1972, Ara, fæddan 1982, Gunnar, fæddan 1983, og Einar, fæddan 1988. Sóknaraðili hefur forsjá Ara og Gunnars og fær greitt með hvoru barni einfalt lágmarksmeðlag úr hendi varnaraðila, sem hefur forsjá Einars.

Með bréfi til sýslumannsins í Hafnarfirði, dagsettu 30. janúar 1995, fór varnaraðili fram á, að sóknaraðila yrði gert að greiða meðlag með drengnum Einari, er næmi þreföldu lágmarksmeðlagi, frá 1. apríl 1994 til 18 ára aldurs hans. Með bréfi setts sýslumanns í Hafnarfirði, dagsettu 24. febrúar 1995, var sóknaraðila kynnt krafa varnaraðila og honum veittur frestur til 10. mars s. á. til að hreyfa andmælum og gera þá jafnframt grein fyrir félagslegum og fjárhagslegum aðstæðum sínum, þar á meðal með framlagningu skattframtala 1994 og 1995 og upplýsingum um tekjur á yfirstandandi ári, þ. e. 1995. Sá frestur var síðan framlengdur til 22. mars s. á. Með bréfi sóknaraðila til setts sýslumanns frá 20. mars 1995 var ýmsum athugasemdum hreyft við málsmeðferð vegna eigin meðlagskrafna á hendur varnaraðila, en því jafnframt lýst yfir, að meðlagskrafa konunnar þyrfti frekari athugunar við og nokkurrar gagnaöflunar. Með bréfi setts sýslumanns, dagsettu 27. mars 1995, var sóknaraðila enn gefinn frestur til 5. apríl s. á. til að koma að athugasemdum og leggja fram áður umbeðin gögn. Sá frestur var framlengdur með ábyrgðarbréfi setts sýslumanns frá 4. maí 1995 og sóknaraðila þá veittur lokafrestur í sjö daga frá móttöku bréfsins, en ellegar yrði veitt úrlausn á meðlagskröfu varnaraðila á grundvelli fyrirbyggjandi gagna.

Sóknaraðili krafðist þess 22. maí 1995, að settur sýslumaður viki sæti við úrlausn málsins. Þeirrar kröfu var synjað með ákvörðun sýslumanns frá 29. s. m. Sóknaraðili skaut þeirri ákvörðun til dómsmálaráðuneytis með stjórnsýslukæru 8. júní s. á. Með úrskurði ráðuneytisins, upp kveðnum 7. nóvember 1995, var ákvörðun setts sýslumanns staðfest.

Áður hafði það gerst í málinu 27. október s. á., að settur sýslumaður kvað upp úrskurð þess efnis, að sóknaraðili skyldi greiða varnaraðila tvöfalt lágmarksmeðlag með drengnum Einari frá 1. apríl 1994 til 18 ára aldurs hans.

Með bréfi til dómsmálaráðuneytis, dagsettu 30. nóvember 1995, fór sóknaraðili þess á leit, að ráðuneytið hlutaðist til um, að meðlagskrafa varnaraðila hlyti löglega meðferð og yrði tekin fyrir að nýju. Segir orðrétt í bréfinu, að „þar sem maðurinn er lítt kunnur þeim aðferðum, sem viðhafðar eru á stjórnsýslustigi undir svona kringumstæðum, er það alfarið lagt á vald ráðuneytis, hvaða aðferð hentar best, þ. e., hvort ógilda eigi úrskurð sýslumanns, endurupptaka málið eða finna annan flöt á því. . . Til vara er úrskurðurinn kærður og áskilinn réttur til að leggja fram gögn í því máli og gera kröfur.“

Með bréfi dómsmálaráðuneytis frá 22. janúar 1996 var óskað eftir afritum allra málsgagna frá settum sýslumanni í Hafnarfirði og honum jafnframt gefinn kostur á að gera grein fyrir athugasemdum síns embættis vegna kæru

sóknaraðila. Í svarbréfi frá 9. febrúar s. á. kemur meðal annars fram, að settur sýslumaður hafi margsinnis ritað sóknaraðila bréf vegna málsins og gefið honum kost á að koma á framfæri greinargerð og öðrum gögnum vegna meðlagskröfu varnaraðila, en hvorki hafi gögn borist né heldur hafi sóknaraðili tjáð sig efnislega um kröfuna með öðrum hætti. Einnig segir í bréfinu, að umrætt meðlagsmál hafi hvílt í biðstöðu hjá settum sýslumanni, á meðan annað meðlagsmál milli sömu aðila hafi verið í kærumeðferð hjá ráðuneytinu, en settur sýslumaður hafi talið eðlilegt að bíða eftir, að úrskurður æðra stjórnvalds lægi fyrir í því máli, þar sem sú niðurstaða hefði hugsanlega getað haft áhrif á úrlausn síðara málsins. Auk þessa hafi alltaf verið sá möguleiki, að sóknaraðili skyti ákvörðun setts sýslumanns um að víkja ekki sæti til ráðuneytis innan þriggja mánaða kærufrests, og einnig sökum þess hafi sýslumaður talið rétt að bíða með uppkvaðningu meðlagsúrskurðar í síðara málinu. Að undangengnum úrskurði hins æðra stjórnvalds og að loknum kærufresti samkvæmt stjórnssýslulögum hafi settur sýslumaður kveðið upp úrskurð í málinu. Segir í bréfinu, að settum sýslumanni hafi ekki verið kunnbert um fyrrgreinda kæru sóknaraðila frá 8. júní 1995 fyrr en 9. nóvember s. á.

Með bréfi dómsmálaráðuneytis frá 15. febrúar 1996 var málsaðilum gefinn kostur á að koma á framfæri upplýsingum og/eða gögnum til ráðuneytisins, áður en úrskurður gengi um kröfu varnaraðila til meðlagsgreiðslna úr hendi sóknaraðila. Í úrskurði ráðuneytisins 26. apríl 1996 kemur fram, að fyrir mistök ráðuneytisins hafi settum sýslumanni ekki verið tilkynnt um kæru sóknaraðila frá 8. júní 1995. Ráðuneytið hafi síðan staðfest ákvörðun sýslumanns, enda þótt ekki hafi verið lagaheimild til stjórnsýslukæru. Í forsendum úrskurðarins segir síðan svo: „Ekki er unnt að fallast á þau rök kæranda í málinu (sóknaraðila, – innskot héraðsdómara), sem er löglærður, að hann hefði mátt ætla, að hann þyrfti ekki að skila gögnum til setts sýslumanns, þar sem kæra hans um hæfi setts sýslumanns var til meðferðar í ráðuneytinu. Hins vegar er til þess að líta, að taki ráðuneytið úrskurð setts sýslumanns, dags. 27. október 1995, til efnislegrar endurskoðunar á þessu stigi málsins, getur kærandi, eins og mál þetta nú er vaxið, einungis komið að gögnum og athugasemdum í málinu á æðra stjórnsýslustigi. Má það að hluta rekja til framangreindra mistaka ráðuneytisins.“ Í ljósi þessa var hinn kærði úrskurður felldur úr gildi og lagt fyrir settan sýslumann að taka meðlagsmálið til meðferðar að nýju.

Með bréfum setts sýslumanns í Hafnarfirði, dagsettum 7. maí 1996, var aðilum kynnt framangreind niðurstaða kærumálsins og jafnframt gefinn kostur á að gera grein fyrir athugasemdum vegna málsins, ef einhverjar

væru. Þá er í bréfi til þeirra sérstaklega óskað eftir, að aðilar leggi fram staðfest endurrit skattframtala fyrir tekjuárin 1994 og 1995 ásamt því að veita upplýsingar um tekjur á yfirstandandi ári. Greinargerð ásamt umbeðnum gögnum barst frá lögmanni varnaraðila 21. maí s. á. Er þar áréttuð fyrir krafa um greiðslu þrefalds lágmarksmeðlags með drengnum Einari frá 1. apríl 1994 til 18 ára aldurs hans. Í greinargerð sóknaraðila frá 20. s. m. er kröfum varnaraðila mótmælt og þess krafist, að settur sýslumaður úrskurði aðeins einfalt lágmarksmeðlag með drengnum og miði upphafstíma meðlagsgreiðslna við 1. ágúst 1994. Eru í greinargerðinni færð fram rök fyrir þeirri kröfu sóknaraðila sem og fyrir fjárhæð meðlags. Með greinargerðinni fylgdu meðal annars skattframtöl sóknaraðila fyrir tekjuárin 1994 og 1995 og launaseðill frá 1. maí 1996. Í niðurlagi greinargerðarinnar áskilur sóknaraðili sér rétt til andmæla við öllum athugasemdum varnaraðila, áður en settur sýslumaður leggi úrskurð á málið.

Með bréfum setts sýslumanns, dagsettum 23. maí 1996, voru aðilum kynntar greinargerðir hvors annars og veittur frestur til 3. júní s. á. til að koma á framfæri athugasemdum sínum, ef einhverjar væru, en að þeim tíma liðnum yrði úrskurðað um meðlagskröfu varnaraðila. Lögmaður varnaraðila skilaði athugasemdum til setts sýslumanns með bréfi 31. maí 1996, en áður hafði sóknaraðili lýst yfir bréflega, að hann teldi ekki ástæðu til andsvara við greinargerð varnaraðila frá 21. maí. Hann ítrekaði hins vegar í sama bréfi fyrri áskilnað um rétt til andsvara, ef andmæli kæmu fram við eigin greinargerð.

Með úrskurði setts sýslumanns í Hafnarfirði 14. júní 1996 var sóknaraðila gert að greiða varnaraðila tvöfalt lágmarksmeðlag með drengnum Einari frá 1. apríl 1994 til 18 ára aldurs hans. Fram kemur í úrskurðinum, að sóknaraðila hafi verið kynntar fyrrgreindar athugasemdir varnaraðila frá 31. maí með bréfi setts sýslumanns, dagsettu 5. júní s. á., en sóknaraðili ekki gert frekari athugasemdir vegna málsins innan tilskilins frests, 10. júní s. á.

Með bréfi sóknaraðila til dómsmálaráðuneytis, dagsettu 27. júní 1996, var krafist ógildingar á framangreindum úrskurði, en til vara lýst yfir kæru og áskilinn réttur til að koma að frekari gögnum og málsástæðum. Er krafan um ógildingu á því reist, að settur sýslumaður hafi ekki gefið sóknaraðila tækifæri til að svara athugasemdum varnaraðila frá 31. maí og þannig brotið gegn andmælareglu 13. gr. stjórnsýslulaga nr. 37/1993.

Með úrskurði dómsmálaráðuneytis 13. september 1996 var synjað kröfu sóknaraðila um ógildingu meðlagsúrskurðar, upp kveðins 14. júní s. á. Lágu þá fyrir ný greinargerð og rökstuðningur sóknaraðila svo og skriflegar athugasemdir setts sýslumanns vegna málsins. Þar segir meðal annars: „Af

hálfu setts sýslumanns er ekki óskað að gera athugasemdir vegna kærunnar aðrar en þær, að síðasta bréf setts sýslumanns til mannsins, dags. 5. júní 1996, virðist hafa verið sent sem almennt bréf, þar sem birtingarvottorð hefur ekki skilað sér. Rétt er að benda á, að með umræddu bréfi var verið að kynna manninum bréf lögmanns konunnar frá 31. maí 1996. Frestur mannsins til að koma athugasemdum á framfæri var fremur stuttur eða til 10. júní 1996. Ástæða þessa stutta frests var einkum sú, að ekki fylgdu bréfi lögmanns konunnar nein ný gögn né komu þar fram nýjar upplýsingar um málið, sem ekki höfðu komið fram áður í öllum þeim bréfum, sem lögð hafa verið fram í máli þessu. Þá þótti rétt miðað við forsögu og feril máls þessa að hraða því eins og unnt er.“

Með bréfi dómsmálaráðuneytis, dagsettu 13. september 1996, var sóknaraðila tilkynnt framangreind niðurstaða ráðuneytisins um formhlið máls og honum bent á, að málið væri nú til kærumeðferðar í ráðuneytinu. Jafnframt var sóknaraðila veittur fimmtán daga frestur til að koma að frekari gögnum og málsástæðum um efnishlið málsins. Því erindi svaraði sóknaraðili með bréfi sínu, dagsettu 30. s. m. Um kröfur sínar og rökstuðning vísar sóknaraðili þar til greinargerðar sinnar frá 20. maí 1996. Varnaraðila var með líkum hætti gefinn kostur á að koma að frekari athugasemdum, sbr. bréf lögmanns hennar frá 17. október 1996. Áður hafði settur sýslumaður sent skriflegar athugasemdir embættis síns með gögnum málsins í bréfi, sem ráðuneytinu barst 21. ágúst 1996.

Með úrskurði 5. desember 1996 staðfesti dómsmálaráðuneyti úrskurð setts sýslumanns í Hafnarfirði frá 14. júní s. á., en samkvæmt honum skyldi sóknaraðili greiða tvöfalt meðlag með syni sínum, Einari, frá 1. apríl 1994 til 18 ára aldurs drengsins.

Með innheimtubréfi, dagsettu 21. janúar 1997, krafði lögmaður varnaraðila sóknaraðila um greiðslu á gjaldföllum meðlagsgreiðslum. Þar sem greiðsluskyldu var ekki sinnt, krafðist lögmaðurinn 11. febrúar s. á. fjárnáms hjá sóknaraðila til tryggingar á meðlagsskuldinni ásamt áföllum kostnaði, samtals að fjárhæð 463.461 króna. Samkvæmt endurriti úr gerðabók sýslumannsins í Hafnarfirði fór 7. mars 1997 fram fjárnám í fasteign sóknaraðila að Hjallabraut 43, Hafnarfirði. Er nú af hálfu sóknaraðila krafist úrlausnar héraðsdóms um gildi fjárnámsins, svo sem nánar er rakið í kafla I hér að framan.

III.

Sóknaraðili styður málaltilbúnað sinn við ákvæði 15. kafla laga nr. 90/1989 um aðför, en málsástæður sínar segir hann allar miða að því að hnekkja fyr-

ir fram gildri aðfararheimild, þ. e. úrskurði yfirvalds, samkvæmt 5. tölulið 1. mgr. 1. gr. téðra laga, sbr. 24. gr. barnalaga nr. 20/1992. Engin takmörkun sé gerð á því í 14. eða 15. kafla aðfararlaga, um hvaða atriði dómstóll geti fjallað í sambandi við ágreining um aðfarargerð, og geti þurft að taka afstöðu til grundvallaratriða í réttarsambandi málsaðila, sbr. ummæli í greinargerð með 90. gr. laganna. Það liggi því í hlutarins eðli, að mat á gildi aðfararheimildar sé eitt af því, sem dómstóll sé bær að fjalla um, þar á meðal gildi úrlausnar stjórnvalds, sbr. Hrd. 1995, bls. 1459, í málinu Gjaldtökusjóður gegn Þórði Magnússyni, og ákvæði 60. gr. stjórnarskrár Lýðveldisins Íslands nr. 33/1944. Sóknaraðili geti því borið fyrir sig án takmarkana allar þær málsástæður, er gætu orðið grundvöllur að ógildingu stjórnvaldsákvörðunar í almennu einkamáli, sbr. og hrd. 30. janúar 1997 í málinu nr. 3/1997: Vífilfell hf. gegn Gjaldheimtunni í Reykjavík.

Sóknaraðili telur, að dómstólum sé rétt og skylt að fjalla bæði um form og efni þess úrskurðar, sem fyrir liggur, svo og um það mat, sem í úrskurðinum er lagt á skilyrði 2. mgr. 10. gr. barnalaga nr. 20/1992. Í 3. mgr. 16. gr. eldri barnalaga nr. 9/1981, sem samsvari 10. gr. núgildandi laga, hafi verið kveðið á um, að úrskurður ráðuneytis væri fullnaðarúrskurður um fjárhæð meðlags. Ekkert slíkt ákvæði sé í núgildandi barnalögum. Af þeim sökum hljóti dómstóll að skoða sjálfstætt, hvaða meðlagsfjárhæð sé rétt samkvæmt lagaákvæðinu. Vísar sóknaraðili hér einnig til 1. mgr. 6. gr. mannréttindasáttmála Evrópu, sbr. lög nr. 62/1994, en þar sé beinlínis lög bundið, að menn eigi rétt til réttlátrar og óvilhallrar málsmeðferðar fyrir sjálfstæðum og óvilhöllum dómstóli, þegar kveðið sé á um réttindi og skyldur að einkamálarétti. Sá réttur sé ekki tryggður, nema dómstóll fjalli um forsendur stjórnvaldsákvæðana eins og þeirra, sem hér liggi fyrir.

Sóknaraðili telur málsmeðferð úrskurðaraðila á stjórnshýslustigi hafa verið stórlega ábótavant að því leyti, að sér hafi ekki verið kynnt þau gögn, sem varnaraðili lagði fram máli sínu til stuðnings. Erfitt sé að fjalla nákvæmlega um það, hvaða gögn það séu, þar sem umrædd gögn hafi hvorki fyrr né síðar verið sýnd sóknaraðila eða honum kynnt efni þeirra. Af fyrirbyggjandi úrskurðum stjórnvalda megi þó ráða, að fyrir hafi legið skattframtöl og launaseðlar varnaraðila. Augljóst sé, að sóknaraðili geti ekki gætt andmælaréttar síns samkvæmt 13. gr. stjórnshýslulaga nr. 37/1993 af neinu viti, nema hann geti áður kynnt sér efni þessara skjala sem og efni umsagnar lægra setts stjórnvalds á kærustigi, er borist hafi dómsmálaráðuneyti 21. ágúst 1996, sbr. og ákvæði 15. gr. stjórnshýslulaga um upplýsingarétt. Þessa óskiljanlegu og alvarlegu annmarka á málsmeðferðinni telur sóknaraðili eina sér nægja til þess, að víkja beri úrskurðinum til hliðar sem aðfararheimild.

Sóknaraðili telur þó grundvallaratriði þessa máls vera, að skilyrði skorti fyrir því, að sér sé gert að greiða tvöfalt lágmarksmeðlag með syni sínum, Einari. Úrskurðir settis sýslumanns og ráðuneytis byggist á þeim röksemdum, að laun sóknaraðila séu svo há, að rétt sé, að hann greiði tvöfalt lágmarksmeðlag. Í forsendum ráðuneytisúrskurðarins sé sérstaklega vísað til þess, að grunnmánaðarlaun varnaraðila næmu ekki nema helmingi af grunnmánaðarlaunum sóknaraðila, þrátt fyrir það að varnaraðili ynni utan heimilis fullan vinnudag. Engin önnur rök séu tilgreind í úrskurðum stjórnvalda en tekjumunur málsaðila. Ekkert sé þar vikið að því, hvort þarfir barnsins, sem meðlagsins eigi að njóta, séu sérstakar á einhvern hátt. Þá virðist hvorki vera talin ástæða til að fjalla um fjárhagsaðstöðu varnaraðila og bera hana saman við aðstæður sóknaraðila né heldur að huga að öðrum högum beggja foreldra, þar á meðal aflahæfi þeirra, þrátt fyrir ákvæði 2. mgr. 10. gr. barnalaga. Telur sóknaraðili, að einatt verði að kanna þessi þrjú atriði, áður en ákvörðun sé tekin um aukið meðlag.

Um fyrsta atriðið bendir sóknaraðili á, að krafa varnaraðila um aukið meðlag stafi ekki af því, að barnið Einar hafi einhverjar sérþarfir, sem þurfi að bæta með sérstökum fjárframlögum. Verði miklu fremur að ætla, að þarfir barnsins, sem snerti útgjöld varnaraðila, orki frekar til lækkunar á meðlagsgreiðslum úr hendi sóknaraðila, enda hafi drengurinn dvalist flestar helgar hjá sóknaraðila eftir skilnað foreldra sinna sem og í fríum, svo sem um páska og jól. Af þessu leiði, að kostnaður varnaraðila af framfærslu barnsins hafi verið minni en ætla mætti og framlag sóknaraðila fyrir utan meðlagsgreiðslur mun meira en almennt gerist. Allt þetta telur sóknaraðili skipta hér máli við mat á fjárhæð meðlags.

Um aflahæfi bendir sóknaraðili á, að í 2. mgr. 10. gr. barnalaga sé hvergi minnst á, að tekjur aðila einhvern tiltekinn tíma, áður en úrskurður er kveðinn upp, skuli lagðar til grundvallar, enda væri slíkt óeðlilegt. Aðstæður breytist við hjónaskilnað. Í stað þess, að annað hjóna, sem sinnt hafi meginþunga heimilisstarfa, vinni ekki eða einungis hlutastarf utan heimilis, þurfi það nú að fara út á vinnumarkaðinn til að afla eins mikilla tekna og unnt er. Þetta skýri þau orð lagaákvæðisins, að horft skuli til aflahæfis einstaklinga, þ. e. a. s., hvaða tekjumöguleikar þeim bjóðist miðað við menntun, reynslu, aldur og heimilisaðstæður. Í úrskurði settis sýslumanns, sem vísað sé til í úrskurði ráðuneytis, sé nánast eingöngu miðað við viðmiðunar-tekjumörk, sem ráðuneytið hafi gefið út til leiðbeiningar við ákvarðanir í málum vegna krafna um aukið meðlag með börnum. Að mati sóknaraðila sé fráleitt, að slíkar innanhússvinnureglur innan stjórn-sýslunnar geti ráðið úrslitum í réttarágreiðningi, sem varði mikilvæga hagsmuni málsaðila. Meta

verði hvert tilvik og þá öll þau atriði, sem umrætt lagaákvæði kveði á um, til að komast að réttri niðurstöðu. Grundvallaratriði í máli þessu sé, að báðir málsaðilar hafi háskólamenntun og verulega starfsreynslu, hvort á sínu sviði. Báðir séu opinberir starfsmenn og teljist hvorki til hátekju- né lágtekjuhópa. Þó að grunnlaun sóknaraðila séu mun hærri en varnaraðila, megi fara að því rök, að möguleikar á hærri tekjum með yfirvinnu og vaktalági séu mun meiri í starfsgrein varnaraðila en sóknaraðila.

Þá bendir sóknaraðili á, að fjárhagsaðstæður sínar gefi ekki tilefni til, að sér verði gert að greiða tvöfalt meðlag með syni sínum. Við athugun á fjárhagsaðstöðu, eins og gert sé ráð fyrir í 2. mgr. 10. gr. barnalaga, hljóti að þurfa að líta til tveggja meginatriða, annars vegar eigna- og skuldastöðu og hins vegar ráðstöfunartekna.

Um fyrra atriðið segir sóknaraðili, að samkvæmt skattframtali sínu 1997 séu eignir sínar íbúð í fjölbýlishúsinu að Hjallabraut 43, Hafnarfirði, að verðmæti samkvæmt fasteignamati 6.561.000 krónur, og tvær gamlar bifreiðar, samtals að verðmæti 379.800 krónur. Skuldir í árslok 1996 nemi 4.738.275 krónum, og sé því hrein eign sín um síðustu áramót 2.208.786 (?) krónur. Skuldir lækki um 153.695 krónur á milli árána 1995 og 1996, en eignastaða sé óbreytt. Sóknaraðili kveður tvímælalaust af þessum staðreyndum, að eignastaða sín gefi ekki tilefni til úrskurðar um tvöfalt meðlag. Eignir séu svo litlar, að ekki verði gengið á þær til að fjármagna sérstök útgjöld. Þá séu þær ekki þess eðlis, að sóknaraðili hafi af þeim nokkrar tekjur. Sé á hinn bóginn litið til eignastöðu varnaraðila, er því haldið fram af hálfu sóknaraðila, að hún sé mun betri en hjá sóknaraðila. Vísar sóknaraðili þar til fram lagðs veðbandayfirlits vegna fasteignar varnaraðila og þess, að varnaraðila hafi nýverið fallið í skaut arfur eftir foreldra sína, sem nemi nokkrum milljónum króna. Af framansögðu dregur sóknaraðili þá ályktun, að hefði raunveruleg skoðun farið fram á eignastöðu aðila við meðferð málsins hjá ráðuneyti og settum sýslumanni, hefði það átt að breyta niðurstöðu málsins. Af forsendum fyrirbyggjandi úrskurða verði hins vegar ekki ráðið, að nokkuð sé upp úr þessum hlutum lagt. Það sé verulegur galli, og veigamikla forsendu vanti því inn í það mat, sem umræddum aðilum sé ætlað að annast.

Um síðara atriðið, þ. e. tillit til ráðstöfunartekna og skuldabyrði, segir sóknaraðili, að skoða verði tekjur og gjöld í heild sinni til að geta lagt mat á raunverulegt bolmagn málsaðila til að greiða aukið meðlag. Um eigin aðstæður bendir sóknaraðili hér á, að samkvæmt skattframtali sínu 1997 hafi brúttótekjur sínar árið 1996 numið 4.069.348 krónum, einfalt meðlag með sonunum Ara og Gunnari 259.056 krónum og barnabætur 71.824 krónum,

samtals 4.400.228 krónum. Þar komi þó inn í 248.109 króna launatekjur, sem séu viðbótargreiðsla vegna vangoldins orlofs frá fyrri árum í samræmi við dóm Félagsdóms þar að lútandi. Rétt sé því að miða við rauntekjur, að fjárhæð 4.152.119 krónur. Frá þeim tekjum dragist 1.412.019 krónur vegna staðgreiðslu skatta, 102.597 krónur vegna framlags í lífeyrissjóð og 151.116 krónur vegna lágmarksmeðlags með syninum Einari. Þá hafi afborganir af lánum vegna öflunar íbúðarhúsnæðis numið 730.818 krónum. Telur sóknaraðili, að miðað við síðastgreindar forsendur, sem ætla meg, að breytist lítið milli ára, séu eftir 1.755.569 krónur til að greiða aðra útgjaldaliði þriggja manna fjölskyldu sóknaraðila. Við mat á því, hver séu eðlileg útgjöld fjölskyldu af greindri stærð, þurfi að leggja til grundvallar einhvern meðalmælikvarða, svo að sérstök eyðslusemi eða sparsemi skekki ekki myndina. Í því sambandi telur sóknaraðili nærtækast að líta til neyslukönnunar, sem Hagstofa Íslands hafi gefið út í apríl 1997 samkvæmt stoð í lögum nr. 12/1995 um vísitölu neysluverðs og tekið hafi til 1.345 íslenskra fjölskyldna. Niðurstaða þeirrar könnunar sýni, að þegar um sé að ræða þrjá í fjölskyldu eins og í tilviki sóknaraðila, sé meðalneysla fjölskyldunnar 2.059.128 krónur. Niðurstaðan af öllu framanrituðu sé því sú, ef lögð eru til grundvallar gögn um meðalneysluvenjur íslenskra fjölskyldna, húsnæðiskostnaður sóknaraðila og launatekjur að frádrægnum sköttum og meðlagi, að 303.559 krónur vanti upp á, að tekjur sóknaraðila dugi fyrir framfærslu þeirrar fjölskyldu, sem hann ali önn fyrir. Því sé deginum ljósara, að hann geti ekki talist sérstaklega aflögufær.

Um varakröfur sínar heldur sóknaraðili því fram, að krafa varnaraðila geti ekki byrjað að bera dráttarvexti fyrr en frá uppkvaðningu úrskurðar dómismálaráðuneytis. Um sé að ræða lögheimilað málskot, og ekkert lagaákvæði sé því til stuðnings að heimilt sé að reikna dráttarvexti fyrr en við endanlegan úrskurð. Um niðurfellingu á fjárnámi vegna innheimtuþóknunar vísar sóknaraðili til þess, að hvorki sé lagaheimild né venja fyrir því að krefjast sérstakrar innheimtuþóknunar fyrir það eitt að rita aðfararbeiðni vegna aðfararhæfs úrskurðar.

IV.

Af hálfu varnaraðila er ekki gerður ágreiningur um heimild sóknaraðila til að skjóta nefndri aðfarargerð til héraðsdóms. Þá er ekki heldur ágreiningur um, að héraðsdómi sé hér heimilt að fjalla um málið á sama hátt og gert sé í úrskurði Héraðsdóms Vesturlands í Hrd. 1995, bls. 1459, þ. e., að kannað verði, hvort málsmeðferðarreglna hafi verið gætt í málinu. Þó sé sá munur á málunum tveimur, að úrskurður í máli þessu hafi gildi fyrir tvo

einstaklinga og að um sé að ræða úrskurð, kveðinn upp af dómsmálaráðuneyti að kröfu sóknaraðila. Varnaraðili telur á hinn bóginn, að meðlagsfjárhæð eða niðurstöðu um tvöfalt lágmarksmeðlag verði hér ekki breytt fyrir héraðsdómi. Þannig telur varnaraðili, að verði niðurstaða héraðsdóms á þá leið, að formlega hafi verið staðið rétt að úrskurði stjórnvalds í málinu, muni sú úrskurður standa efnislega óbreyttur.

Varnaraðili mótmælir þeim skilningi sóknaraðila, að með gildistöku nýrra barnalaga nr. 20/1992 hafi verið gerð efnisbreyting á ákvæði, sem nú sé í 2. mgr. 10. gr. laganna, um fjárhæð meðlags, en var áður í 3. mgr. 16. gr. laga nr. 9/1981, þar sem kveðið var á um, að úrskurður sýslumanns um fjárhæð meðlags væri endanlegur. Sú skýring sóknaraðila eigi sér ekki stoð í greinargerð með lögum nr. 20/1992. Mannréttindasáttmáli Evrópu breyti hér engu.

Þá telur varnaraðili engin rök fyrir gagnrýni sóknaraðila á málsmeðferð úrskurðaraðila á stjórnarsýslustigi. Af fram lögðum gögnum verði ráðið, að sú málsástæða sóknaraðila og ávirðingar hans í garð fyrri úrskurðaraðila fái ekki staðist. Málsástæðum sóknaraðila, sem lúta að stjórnarsýsluþætti málsins og stjórnarsýslulögum nr. 37/1993, er því vísað á bug, enda verði af gögnum málsins ekki ráðið, hvaða upplýsingum sóknaraðila hafi ekki gefist færi að koma til skila og í hverju andmælaréttur hans hafi verið brotinn.

Um þá málsástæðu sóknaraðila, að efnisleg skilyrði samkvæmt 2. mgr. 10. gr. barnalaga skorti fyrir því, að unnt sé að úrskurða hann til greiðslu aukins meðlags, sem aftur leiði til þess, að héraðsdómur geti ógilt umrætt fjárnám, ítrekar varnaraðili þá skoðun sína, að ekki verði synjað um aðför vegna sjónarmiða sem þessara. Komist héraðsdómur að þeirri niðurstöðu, að úrskurður ráðuneytis í málinu sé réttur um formhlið, sé um lögmætan úrskurð að ræða, sem standi, þar til honum hafi verið hnekkð í sjálfstæðu ógildingarmáli, enda verði í slíku máli talið, að taka megí á efnisatriðum úrskurðarins eða ákvörðun um tvöfalt lágmarksmeðlag, sem tekin hafi verið af lögmætum úrskurðaraðila. Fallist héraðsdómur hins vegar á sjónarmið sóknaraðila og tekið verði á efnisatriðum úrskurðar í aðfaramálinu, bendir varnaraðili á eftirfarandi atriði, er lúti að túlkun á 2. mgr. 10. gr. barnalaga.

Varnaraðili segir þarfir barnsins vera þær, að það njóti eðlilegrar framfærslu í forsjá móður sinnar. Krafa um aukið meðlag taki mið af þeirri einföldu staðreynd. Fullyrðingar sóknaraðila um dvöl barnsins hjá sér eftir skilnað séu rangar, jafnframt því sem slík málsástæða sé þýðingarlaus um úrlausn málsins og breyti engu um réttmæti meðlagsákvörðunar í málinu. Þarfir barnsins lúti að því, að úrskurðað sé um aukið meðlag vegna framfærslusjónarmiða, enda feli reglan um einfalt lágmarksmeðlag ekki í sér, að

framfærsluskyldu ljúki með slíkri greiðslu nema í því tilviki, er aðstæður foreldris réttlæti ekki frekari kröfur um þátttöku í framfærslu barns.

Um aflahæfi aðila bendir varnaraðili á, að sóknaraðili hafi haft uppi sömu málsástæður í greinargerðum sínum á stjórnarsýslustigi málsins, og sé á þeim tekið í úrskurði dómsmálaráðuneytis. Aflahæfi aðila sé ekki jafnt, enda launakjör þeirra í 100% starfi ólík, þó að aðilar séu bæði háskóla-menntaðir ríkisstarfsmenn.

Um fjárhagsaðstæður bendir varnaraðili á, að skattframtöl aðila hafi legið fyrir á úrskurðarstigi og liggi frammi í máli þessu, sem lúti að meðlagsgreiðslum árin 1994, 1995 og 1996. Samkvæmt téðum gögnum liggi ljóst fyrir, að eignir og tekjur aðila séu eftirfarandi:

Árið 1994 nemi tekjur sóknaraðila a. m. k. 3.000.000 króna, en tekjur varnaraðila 597.000 krónum auk greiðslna samkvæmt úrskurði um framfærslueyri eftir samvistarslit. Á sama tíma greiði varnaraðili meðlög, eitt frá 1. apríl 1994 og tvö frá og með 1. ágúst s. á.

Árið 1995 séu tekjur sóknaraðila 3.697.000 krónur, eignir 6.900.000 krónur og skuldir 4.891.000 krónur. Á sama tíma séu tekjur varnaraðila 961.000 krónur, eignir 5.309.000 krónur og skuldir 4.364.000 krónur.

Árið 1996 séu tekjur sóknaraðila 4.046.000 krónur, eignir 6.940.000 krónur og skuldir 4.738.275 krónur. Á sama tíma nemi tekjur varnaraðila 1.143.000 krónum, eignir 5.362.000 krónum og skuldir 4.821.000 krónum.

Af þessu leiði, að munur á brúttótekjum málsaðila sé a. m. k. sexfaldur árið 1994, fjórfaldur árið 1995 og tæplega fjórfaldur árið 1996, varnaraðila í óhag öll árin. Nettóeign sóknaraðila sé 2.040.000 krónur árið 1995 og 2.200.000 krónur árið 1996, en nettóeign varnaraðila sé 945.000 krónur fyrri árið og 541.000 krónur síðara árið. Fullyrðingar sóknaraðila um, að eignastaða varnaraðila sé betri en sín, séu því rangar. Mögulegur arfur eftir föður varnaraðila, sem andast hafi 28. desember 1996, hafi enga þýðingu um úrlausn málsins, enda dánarbúinu óskipt, en auk þess lúti ágreiningur málsaðila eingöngu að meðlögum, sem gjaldfallið hafi til og með 1. janúar 1997. Framtíðartekjumöguleikar varnaraðila eða væntingar sóknaraðila þar um hafi engin áhrif á úrlausn málsins.

Um ráðstöfunartekjur og skuldabyrði vísar varnaraðili til fram lagðra gagna, fyrri rökstuðnings og úrskurða á stjórnarsýslustigi, þar sem tekið hafi verið á því álitafni. Til frekari skýringar bendir hún þó á eftirfarandi dæmi: Samkvæmt gögnum málsins hafi tekjur varnaraðila árið 1995 verið 961.000 krónur, staðgreiðsla skatta numið 111.000 krónum og vaxtagjöld verið 170.000 krónur. Ráðstöfunartekjur án bóta séu því 680.000 krónur, sem af dragist tvö meðlög, 240.000 krónur. Eitt meðlag greiðist til baka,

þ. e. 120.000 krónur. Eftir standi til framfærslu tveggja manna fjölskyldu 540.000 krónur án bóta. Tekjur sóknaraðila nemi á sama tímabili 3.697.000 krónum, staðgreiðsla 1.293.000 krónum og vaxtagjöld 409.000 krónum. Ráðstöfunartekjur án bóta séu því 1.995.000 krónur, greidd meðlög nemi 120.000 krónum, en til baka komi meðlög, að fjárhæð 240.000 krónur. Eftir standi til framfærslu þriggja manna fjölskyldu 2.115.000 krónur án bóta. Til framfærslu fjölskyldu sóknaraðila séu því 705.000 krónur á einstakling, en til framfærslu fjölskyldu varnaraðila 270.000 krónur á einstakling. Skipti því engu máli, hvort aðilar nálgist málið út frá nettó- eða brúttótekjussjónarmiðum. Kjarni málsins sé sá, að aukið meðlag eigi að úrskurða til að jafna framfærslu barna aðila. Úrskurður um einfalt eða tvöfalt lágmarksmeðlag sé þannig aðferð til að jafna framfærslu þeirra barna, sem aðilar málsins hafa framfærsluskyldu við. Ljóst sé samkvæmt framansögðu, að 11.010 krónur á mánuði í aukið meðlag geti breytt miklu um framfærslu Einars í forsjá móður, en breyti litlu um stöðu föður og möguleika hans til eigin framfærslu og framfærslu þeirra barna, sem lúti forsjá hans. Fullyrðingar sóknaraðila um annað séu útúrsnúningur á upplýsingum um raunverulega stöðu aðila og á gögnum málsins.

Varnaraðili krefst vaxta frá úrskurði setts sýslumanns, enda hafi sá úrskurður verið staðfestur af dómsmálaráðuneyti. Þá liggi og fyrir, að meðlag skuli greiða fyrir fram fyrsta hvers mánaðar. Um innheimtuþóknun bendir varnaraðili á, að sú krafa byggist á venju og skaðleysissjónarmiðum. Krafan, sem um ræðir, sé gjaldfallin og hafi staðið ógreidd, er varnaraðili fól lögmanni sínum innheimtu kröfunnar. Innheimtuþóknunin sé samkvæmt gjaldskrá, sem ekki kveði á um óvenjulegt endurgjald og nemi þeim kostnaði, sem varnaraðili muni þurfa að greiða lögmanni sínum vegna aðfarargerðarinnar.

Kröfu sína um málskostnað styður varnaraðili við 129. og 130. gr. laga nr. 91/1991 um meðferð einkamála og kröfu um greiðslu virðisaukaskatts við ákvæði samnefndra laga nr. 50/1988, en varnaraðili sé ekki virðisaukaskattskyldur.

V.

Mál þetta er rekið samkvæmt 15. kafla aðfararlaga nr. 90/1989, sem fjallar um úrlausn ágreinings eftir lok aðfarargerðar. Fjárnámið, sem hér er til umfjöllunar, fór fram að kröfu varnaraðila vegna ógreiddra meðlaga sóknaraðila frá 1. apríl 1994 til og með 1. febrúar 1997 á grundvelli úrskurðar yfirvalds samkvæmt 1. mgr. 24. gr. barnalaga nr. 20/1992, sbr. 5. tölulið 1. mgr. 1. gr. aðfararlaga.

Líta verður svo á, að í 92. gr. aðfararlaga felist heimild til að bera undir héraðsdómara öll atriði, sem varða aðfarargerð, sem lokið er, þar á meðal efnislegt réttmæti kröfu gerðarbeiðanda, enda hafi dómstóll ekki áður tekið afstöðu til þess, sbr. 95. gr. sömu laga. Styðst þetta við ummæli í greinargerð með frumvarpi að lögunum og dómvenju, sbr. Hrd. 1995, 1900: Olúfélagið hf. gegn Gjaldheimtunni í Reykjavík, og hrd. 30. janúar 1997 í máli nr. 3/1997. Hvorki verður af framangreindri lagareglu né fordæmum Hæstaréttar ráðið, að öðruvísi skuli að farið, þótt tveir einstaklingar eigi hlut að máli, eins og varnaraðili heldur fram.

Samkvæmt 60. gr. stjórnarskrár lýðveldisins Íslands nr. 33/1944 skera dómendur úr öllum ágreiningi um embættistakmörk yfirvalda. Á grundvelli þessa stjórnarskrárákvæðis og dómvenju, sbr. Hrd. 1982, 192, er nú viðurkennd sú meginregla í íslenskum rétti, að dómendur geti tekið allar ákvarðanir stjórnvalda til efnislegrar endurskoðunar, einnig þær, sem fela í sér beitingu hins svokallaða frjálsa mats, og metið, hvort þau hafi gætt laga-sjónarmiða og lagaskilyrða við úrlausn máls. Fær sú niðurstaða stoð í 1. mgr. 6. gr. mannréttindasáttmála Evrópu, sbr. lög nr. 62/1994. Undantekningar frá meginreglunni ber eðli máls samkvæmt að skýra þröngt. Mætti þar helst nefna fyrirmæli laga um fullnaðarúrskurðarvald stjórnvalda, en ætla má, að slík ákvæði hafi í för með sér, að dómendur myndu síður hrófla við stjórnvaldsákvörðunum, byggðum á þeim.

Í 3. mgr. 16. gr. barnalaga nr. 9/1981 segir, að skjóta megí úrskurði lægra setts stjórnvalds um meðlag til dómsmálaráðuneytis innan þriggja mánaða, frá því að úrskurður gekk. „Úrskurður ráðuneytisins er fullnaðarúrskurður um fjárhæð meðlags.“

Samsvarandi ákvæði er ekki að finna í barnalögum nr. 20/1992, sem leystu hin eldri lög af hólmi. Af ummælum í greinargerð með frumvarpi til hinna nýju laga verður ekki annað ráðið en tilvitnað ákvæði eldri laga hafi verið fellt úr gildi. Ber því að líta svo á í ljósi fyrrgreindrar meginreglu, að dómstólar meti sjálfstætt á grundvelli fyrirliggjandi gagna og með tilliti til þeirra atriða, sem nefnd eru í 2. mgr. 10. gr. og 2. mgr. 11. gr. barnalaga nr. 20/1992, hver fjárhæð meðlags skuli vera í því tilviki, sem slíkur ágreiningur er borinn undir dómstóla.

Af hálfu sóknaraðila er því haldið fram, að málsmeðferð úrskurðaraðila á stjórn-sýslustigi hafi verið svo ábótavant, að víkja beri úrskurðum þeirra til hliðar sem aðfararheimild. Umræddir annmarkar felist einkum í því, að sóknaraðila hafi hvorki verið kynnt fram lögð skattframtöl og launaseðlar varnaraðila né heldur athugasemdir þær, sem settur sýslumaður í Hafnarfirði sendi dómsmálaráðuneyti 21. ágúst 1996 með kærumálgögnum og fyrir lágu, er ráðuneytið kvað upp endanlegan úrskurð sinn 5. desember s. á.

Af fram lögðum gögnum verður ekki ráðið, að aðilum máls hafi verið sérstaklega kynntar ofangreindar athugasemdir setts sýslumanns, en þeirra er getið í úrskurði dómsmálaráðuneytis frá 13. september 1996, sem aðilum var sendur í ábyrgðarbréfi. Er gerð grein fyrir umræddum athugasemdum í kafla II hér að framan. Þá bera gögn málsins ekki með sér, að aðilum hafi verið kynnt efni skattskýrslna og fram lagðra launaseðla hvors annars fyrir tekjuárin 1994, 1995 og 1996, áður en efnisúrskurðir féllu á stjórnslustigi. Á hinn bóginn er ljóst af gögnum málsins, að aðilum var kunnugt um framlagningu nefndra gagna.

Samkvæmt 1. mgr. 15. gr. stjórnslulaga nr. 37/1993 á málsaðili á stjórnslustigi rétt á því að kynna sér skjöl og önnur gögn, er mál hans varða, og fá afrit eða ljósrit málsskjala, óski hann eftir því. Regla þessi er forsenda þess, að málsaðili geti tjáð sig um málefni, svo að fullt gagn sé að, en samkvæmt 13. gr. laganna skal aðili eiga þess kost að tjá sig um efni máls, áður en stjórnvald tekur ákvörðun í því, „enda liggi ekki fyrir í gögnum málsins afstaða hans og rök fyrir henni eða slíkt sé augljóslega óþarft“.

Svo sem rakið er í II. kafla hér að framan, var ágreiningur málsaðila um meðlagsgreiðslur með barninu Einari til meðferðar á stjórnslustigi frá því í ársbyrjun 1995 og fram í árslok 1996. Vísast nánar til þess, sem þar segir. Ekki er um það deilt, að aðilum hefur frá upphafi verið kunnugt um meðferð málsins hjá viðkomandi stjórnvöldum. Samkvæmt fyrirbyggjandi gögnum hefur og margsinnis verið skorað á aðila að tjá sig efnislega um kröfur hvors annars og leggja fram ný gögn, sbr. ákvæði 69. gr. barnalaga. Af hálfu sóknaraðila var þessa réttar fyrst neytt, eftir að meðlagsúrskurður setts sýslumanns frá 27. október 1995 var felldur úr gildi og lagt var fyrir sýslumann að taka málið til meðferðar að nýju. Í kjölfar þess hefur sóknaraðili lagt fram skattframtöl sín, launaseðla og greinargerð, þar sem hann gerir ýtarlega grein fyrir kröfum sínum, málavöxtum og málsástæðum.

Þegar framangreind atriði eru virt og litið er til niðurlagsákvæðis 13. gr. stjórnslulaga, telur dómurinn, að fallast megi á þau sjónarmið varnaraðila, að afstaða sóknaraðila til kröfugerðar varnaraðila hafi legið ljós fyrir í málsgögnum, er settur sýslumaður úrskurðaði um efni máls að nýju 14. júní 1996, svo og, er dómsmálaráðuneyti felldi sinn úrskurð í málinu 5. desember s. á. Dómurinn telur athugasemdir setts sýslumanns í Hafnarfirði frá 21. ágúst 1996 engu breyta um þá niðurstöðu, enda fólu þær hvorki í sér nýjar upplýsingar í málinu né heldur gátu þær haft verulega þýðingu við úrlausn málsins á kærustigi. Á hinn bóginn má fallast á, að réttara hefði verið að kynna sóknaraðila efni skattskýrslna og launaseðla gagnaðila, áður en kveðið var á um fjárhæð meðlagsgreiðslna. Bar stjórnvöldum að hafa frum-

kvæði í því efni. Á hitt er að líta, að umrædd gögn eru þess eðlis, að ekki verður séð, að gagnrýni sóknaraðila á efni þeirra hefði getað haft nokkra þýðingu við úrlausn málsins á stjórnáðild, en því er ekki haldið fram, að gögnin séu efnislega röng.

Samkvæmt framanrituðu telur dómurinn enga þá annmarka hafa verið á meðferð málsins á stjórnáðild, að leiði til þess, að víkja beri úrskurði stjórnvalda til hliðar sem aðfararheimild.

Kemur þá til álita, hvort stjórnvöld hafi gætt lagasjónarmiða og lagaskilyrða við úrlausn sína um ágreining málsaðila um fjárhæð meðlags með barninu Einari.

Samkvæmt 1. mgr. 9. gr. barnalaga er foreldrum, báðum saman og hvoru fyrir sig, skylt að framfæra barn sitt. Framfærslu barns skal haga með hliðsjón af högum foreldra og þörfum barns, sbr. og 2. mgr. 10. gr. laganna. Samkvæmt 20. gr. laganna skal sýslumaður við hjónaskilnað úrskurða um framfærslueyri að kröfu annars hvors foreldris, nema samkomulag náist, og skal þá gætt reglna 2. mgr. 11. gr. laganna. Framfærslueyrir tilheyrir barni.

Í köflum III og IV hér að framan eru ýtarlega reifuð sjónarmið málsaðila í þessum þætti málsins, þ. e., hvort þarfir Einars, sonar þeirra, fjárhagsstaða aðila og aðrir hagir, þar á meðal aflahæfi, réttlæti, að sóknaraðili sé úrskurdaður til greiðslu aukins meðlags með drengnum, er nemi tvöföldu lágmarksmeðlagi, samkvæmt 2. mgr. 11. gr. barnalaga. Vísast til alls þess, sem þar segir. Af þeim upplýsingum og öðrum gögnum, sem lögð hafa verið fyrir dóminn, er ljóst, að sóknaraðili hefur haft mun hærri heildartekjur en varnaraðili á því tímabili, sem hér skiptir máli. Þá hafa ráðstöfunartekjur hans sömuleiðis verið að miklum mun hærri. Þegar þetta er virt og litið er að öðru leyti til stöðu málsaðila sem foreldra, þykir sóknaraðili vera aflögufær til greiðslu aukins meðlags, er nemi tvöföldu lágmarksmeðlagi. Þykja því ekki efni til að taka aðalkröfu sóknaraðila til greina, enda væri önnur niðurstaða að áleti dómsins andstæð þörfum barnsins og samrýmdist ekki högum varnaraðila á því tímabili, sem hér er um að tefla.

Í 2. mgr. 1. gr. aðfararlaga er kveðið á um, að aðför til fullnustu kröfu samkvæmt 1. mgr. verði, eftir því sem við á, einnig gerð fyrir verðbótum, vöxtum og lögbundnum vanskilaálögum, kostnaði af kröfu, málskostnaði eða innheimtukostnaði, endurgjaldi kostnaðar af gerðinni sjálfri og væntanlegum kostnaði af frekari fullnustugerðum. Með hliðsjón af málsatvikum og skírskotun til téðs lagaákvæðis þykja hér ekki efni til að taka varakröfu sóknaraðila til greina.

Samkvæmt framanrituðu ber að staðfesta gildi fjárnáms í fasteign sóknaraðila að Hjallabraut 43, Hafnarfirði, íbúð 0101, 1. hæð til vinstri, sem

fram fór á vegum sýslumannsins í Hafnarfirði 7. mars 1997 í aðfararmálinu nr. 36/1997/00539.

Samkvæmt 1. mgr. 130. gr. laga nr. 91/1991 um meðferð einkamála, sbr. 94. gr. aðfararlaga, þykir rétt, að sóknaraðili greiði varnaraðila málskostnað. Ber að ákvarða þann kostnað með hliðsjón af umfangi málsins og að teknu tilliti til þeirra atriða, sem rakin eru í 1. mgr. 129. gr. einkamálalaga. Að því virtu þykir málskostnaður hæfilega ákveðinn 200.000 krónur. Hefur þá ekki verið tekið tillit til greiðslu virðisaukaskatts af málflutningsþóknun.

Ú r s k u r ð a r o r ð:

Staðfest er gildi fjárnáms í fasteign sóknaraðila að Hjallabraut 43, Hafnarfirði, íbúð 0101, 1. hæð til vinstri, sem fram fór á vegum sýslumannsins í Hafnarfirði 7. mars 1997 í aðfararmálinu nr. 36/1997/00539.

Sóknaraðili, Gunnar Aðalsteinsson, greiði varnaraðila, Valdísi Einarsdóttur, 200.000 krónur í málskostnað.
